

Ітак, мотивовані назвами флори і фауни камчатські екологічні гидроніми (екогидроніми) являють собою сукупність різномовних номінативних одиниць (корякські, ительменські, евенські і російські топоніми), структурованих в ономастичному просторі мови по понятійно-денотативним основам. Аналіз механізмів даної класифікації розкриває особливості організації фрагмента екологічних знань в мовній картині світу жителів півострова. Мотивують екогидроніми назви тих рослин і тварин, які мають високу практичну цінність для номінатора. Клас екогидронімів побудований за дихотомічним принципом, оскільки вже на першому рівні семантичної класифікації розподіляються фітогидроніми і зоогидроніми. Кожен з мікрокласів допускає семантичне сегментування другого і третього рівнів, скрізь принципом організації є протипоставлення мотивованих родових і видових назв топонімів. Поліномія є властивою в цілому топоніміці Камчатки, в межах екогидронімів ми зустрічаємо одночасне використання ісконного північного і калькованого слав'янського назв з однаковою номінативною моделлю. Повторення мотивованого признака не тільки свідчить про його універсальності і типовості, але і відображає значущість мовної репрезентації елементів екосистеми в мовній картині світу аборигенного і пришлого населення Камчатки. Система гидронімів Камчатки, будучи організованою системою одиниць культурного коду, включає в себе квінтесенцію регіональної культури, в якій, як в призмі, преломляється і грає всіма кольорами радуги в неповторимому спектрі общенациональної культури країни.

ціпом організації є протипоставлення мотивованих родових і видових назв топонімів. Поліномія є властивою в цілому топоніміці Камчатки, в межах екогидронімів ми зустрічаємо одночасне використання ісконного північного і калькованого слав'янського назв з однаковою номінативною моделлю. Повторення мотивованого признака не тільки свідчить про його універсальності і типовості, але і відображає значущість мовної репрезентації елементів екосистеми в мовній картині світу аборигенного і пришлого населення Камчатки. Система гидронімів Камчатки, будучи організованою системою одиниць культурного коду, включає в себе квінтесенцію регіональної культури, в якій, як в призмі, преломляється і грає всіма кольорами радуги в неповторимому спектрі общенациональної культури країни.

Список сокращений:

Алют. – аляutorский, бас. – бассейн, г. – гора, диал. – диалектний, ительм. – ительменский, коряк. – корякский, коряк.-чукот. – корякско-чукотский, о. – остров, оз. – озеро, палан. – паланский, п-ов – полуостров, р. – река, рр. – реки, руч. – ручей, чукот. – чукотский, эвен. – эвенский, Быстр. р-н – Быстринский район, Елиз. р-н – Елизовский район, Караг. р-н – Карагинский район, Мильк. р-н – Мильковский район, Олют. р-н – Олюторский район, Пенж. р-н – Пенжинский район, Собо. р-н – Соболевский район, Тигил. р-н – Тигильский район, Усть-Больш. р-н – Усть-Большерецкий район, Усть-Камч. р-н – Усть-Камчатский район.

Glushchenko O.A.

Vitus Bering Kamchatka State University

LINGUISTIC CONCEPTUALIZATION OF NATURE CONCEPTION IN REGIONAL TOPONYMY (ON THE EXAMPLE OF KAMCHATKA HYDRONYMS)

Summary

In this work the author's interpretation of organization of hydronyms' class, motivated by the names of animals and plants, is presented. Toponyms are regarded as a part of toponymic linguistic perception of the world, some system relations are defined, the linguo-historical commentary is given. Nominative features, which have formed the hydronyms, contain the information about not only peculiarities of the territory's ecosystem, but also they reflect the information, interpreted through the prism of linguistic perception, about the original types of house-keeping, creeds and signs, values of a person.

Keywords: semantics, internal form, hydronym, zootoponym, phytotoponym.

УДК 82'06.091

«QUEER» СТУДІЇ – ЛАКУНА У ВІТЧИЗНЯНІЙ НАУКОВІЙ ПАРАДИГМІ

Жорнокуй У.В.

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Предметом аналізу цієї статті стали окремі проблеми теорії «queer» у вітчизняній науці, а також було окреслено можливі перспективи її розвитку як міждисциплінарних студій.

Ключові слова: деконструкція, Інший, міждисциплінарний, сексуальна поведінка, статеві ідентичність, стать, queer.

Постановка проблеми. Теорія «queer» зародилася на початку 90-х років минулого століття в США як літературознавчо-культурологічна дисципліна, опираючись на здобутки гей-лесбійських студій та філософську концепцію Мішеля Фуко та Жака Лакана. Дослідники «queer» приймають постмодерністську невизначеність та різноманітність як аксіому в своїх культурологічних критичних розвідках та працях. У той час, як гей-лесбійські дослідження беруть за основу лише гомосексуальність, теоретично-методологічну базу студій «queer» розширюють поняття «транссексу-

альність», «бісексуальність», «статеві відхилення», «фетиш» тощо. Дослідники теорії «queer» розширили сферу своїх зацікавлень у порівнянні з теоретиками фемінізму чи послідовниками гендерних студій: вони аналізують усі види сексуальної поведінки, складові концепції статевої ідентичності та категорії девіантного й нормального через призму статі [6, с. 1061].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теорія «queer», зважаючи на предмет свого вивчення, є міждисциплінарною галуззю науки, яка стоїть на перетині гуманітарно-соціологічної та медично-

природничої сфер. Як галузь науки, вважаємо, що теорія «queer» повинна дистанціюватися від односпрямованості та визначеності до багатовекторності й комплексності підходів у характеристиці статі. Невипадково, термін «статева ідентичність» постає поняттям відкритим і нефіксованим, бо насправді не визначає, ким людина є за статевою ознакою. Про це говорили чимало американських теоретиків й дослідників «queer», як Джудіт Батлер [5], Майкл Варнер [12], Девід Галперін [7], Єва Косовська Седгвік [11]; польських Яцик Кохановський [8] та Єва Межелінська [9]; дописувачі датського веб-видання «Trikkster» під загальною редакцією Матіаса Данбольда. Проблеми «queer», загалом, є малодослідженими в українській науці, проте спостерігається тенденція до зростання їхньої популярності в рамках мас-дискурсу. На цю тему з'явилося й декілька розвідок, наприклад, «Квір і мас-медіа» (автор О. Пода), проте широкого розголосу набула до певної міри епатажна антологія «120 сторінок содому» [1], що підтверджує запити сьогодення: «Subversion¹ carries a market value» [5, с. 20].

Мета статті. Головною метою цієї роботи є окреслити основні проблеми «queer» студій у рамках української науки, які, зважаючи на стан їх дослідження та зацікавлення загалом, залишається питанням табуованим для широкого кола реципієнтів, а у майбутньому, вважаємо, стане тенденцією мас-дискурсу.

Виклад основного матеріалу. Насамперед, одна із проблем, з якою стикаємося у процесі вивчення проблеми «нетрадиційної» орієнтації, – це неперекладність самого англійського терміну «queer» українською мовою. Звичайно, еквіваленти існують, але вони не будуть адекватно відтворювати свій відповідник у мові-оригіналі. По-перше, завжди інтерпретативна парадигма залучатиме негативну семантику («queer» перекладається як «дивний, дивакуватий» і навіть «сумнівний, підозрілий» [2, с. 427]). По-друге, український варіант семантично вузький, бо передбачає лише один аспект «queer» – «гомосексуаліст» [2, с. 427], що одночасно обмежує предмет вивчення, зупиняючись лише на гей-лесбійських дослідженнях.

Проте, коли вживаємо термін «queer» як характеристики патологічної сексуальності, постає запитання, що послужило основним чинником уніфікації гетеросексуальності як виміру норми еротичного? З цього погляду, складники «queer» постають антиномією до гетеросексуальності, але ніяк не нівелюють стереотипу про свою «антинормальність». Залучення терміну «патологія» у наш час також є невиправданим, бо інтерпретація Іншої сексуальної поведінки тільки з позиції медицини, уже не тільки не актуальна, а й одностороння. Це, у свою чергу вимагає введення нового терміну як «сексуальна ідентичність», позбавленого заполітизованості та антинормальності.

Книга Дж. Батлер «Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity» до певної міри постає як опозиція фемінізму, бо авторка вважає, що останній, звертаючись до дихотомії «жінка/чоловік», поглиблює проблему статевої ієрархії та винятковості, проте у феміністському ракурсі. Метою ж американської дослідниці було «to open up the field of possibility gender without dictating, without dictating which kinds of possibilities ought to be realized» [5, с. 9]. Звідси постає питання, чи

праця Дж. Батлер культурологічного чи критично-теоретичного характеру, але уже постановка подібної проблеми свідчить про те, що «... the strong distinction between the two enterprises has broken down» [5, с. 10].

По-друге, зважаючи на те, що межі «queer» студій розмиті, то й предмет її вивчення теж виходить за рамки поняття «стать» чи «сексуальна поведінка» й вимагатиме перегляду дефініції зазначених понять аж до повної їх реконструкції й, можливо, дестабілізації. Наперед задана гетеросексуальність визначає спосіб витворення (усвідомлення) людиною її статі, а статеві стандарти детермінують сексуальне бажання та способи його реалізації, що у свою чергу формує поняття статевої норми і відхилення. Таким чином, переосмислення категорій гендеру та сексуальності – є першочерговим завданням «queer» студій, оскільки вони засновані на системі «stratifikacji społecznej, z jego wykluczeniami i jego przemocą» [10, с. 9]. Відзначимо, що окреслена ціль доволі далекоглядна, але це дасть змогу дивитись на власне тіло й інтерпретувати сексуальні бажання з позицій відмінних від тих, де поняття статі – стале і уніфіковане. З погляду теорії «queer», перегляду вимагає й трактування сексуальності не як похідної статі², а, навпаки, як рівнозначного з нею елементу людського життя.

Переосмислюючи категорію статі, Дж. Батлер по-іншому інтерпретує й поняття «queer». На думку дослідниці, важливу роль в трактуванні «нормального/ненормального (чи й антинормального)» набуває категорія етносу, яка як класифікаційна одиниця набуває семантики обмеження.

По-третє, погоджуємось з думкою Дж. Батлер [5], що стать є категорією перформативною, оскільки одночасно належить вимірам біологічним і культурологічним. Одновимірність у трактуванні категорії статі у контексті «queer» студій породжує виникнення поняття «меншовартості», «антинормальності», «патології» тощо, що свідчить про залучення дослідником не всіх необхідних класифікаційних типологій для аналізу, й звужує предмет вивчення лише до гомо-/гетеро-категорій. Тому дослідження проблем «queer» повинні опиратися не тільки на бінарну позицію «сексуальність/стать», а й паралельно висвітлювати їх у двох ракурсах – біологічному й суспільно-культурологічному.

Виходячи з цієї позиції, стать не є наперед біологічно заданою категорією, а, навпаки, свого роду «результатом виробництва», яке відбувається під впливом різних чинників, тому стать – це не «річ сама у собі», а те, що «... we anticipate and produce through certain bodily acts» [5, с. 16]. Неспівпадіння набутих і заданих статевих рис породжує конфлікт гендеру, який поглиблюється категорією нудьги, а це дає змогу говорити про включення теоретико-методологічну парадигму «queer» студій й екзистенціоналістських постулатів.

Як бачимо, зважаючи на дискусійність можливих визначень статі і пов'язаної з ними сексуальної поведінки, необхідно переглянути не тільки можливі складники статевої норми (ідеалізований статевий диморфізм, гетеросексуальна взаємодоповнюваність тіл, ідеалів та норм щодо категорій маскулінності й фемінності, більшість з яких – це національні, етнічні чи племінні «неписані закони» й заборони), а доповнити їх перелік при проведенні дослідження з проблем «queer» студій. Часто статеві норми кодифікуються з огляду на панівну релігію народу. Для прикладу, в Україні, вважаємо, у цьому плані гальмівним фактором постає християнство, яке накладає обмеження й навіть на чутте-

¹ Маємо на увазі й статево, і гендерну – У.Ж.

² Подібне трактування суголосне інтерпретативним постулатам «концепції браку», популярної в дослідженнях теоретиків фемінізму.

ву сторону гетероеротичного, а навіть елементарно нівелюючи її за допомогою постулату про «чистоту наших думок і тіл». Усе, що знаходиться за рамками останньої постає як обмеження, яке християнство реалізує через категорію «гріха».

Існування навіть найменшої прив'язаності дослідником до уявлення про гетеростатеву норму може сформулювати поняття «дodatка» при трактуванні «Іншої» сексуально-статевої поведінки. Постає питання: що зумовлює залучення саме цього поняття при інтерпретації? Система мови певною мірою регулюється за допомогою механізму бінарних понять і концептів, наприклад, «добро/зло», «життя/смерть», «душа/тіло», «мир/війна», «прекрасне/непрекрасне» тощо, про що говорив ще Ж. Дерріда. Закономірно, що коли існує дихотомія «чоловік/жінка», мовна свідомість не знаходячи опозиційного елемента для негетеросексуальної поведінки, сприймає її як щось маловажливе, або й навіть – заборонене. Більше того, опираючись на твердження про мовний бінаризм, можна пояснити присутність негативної семантики в трактуванні гомосексуального: один із елементів у бінарній парі сприймається позитивно, як-от зазначені вище категорії добра чи миру, на відміну від іншого, який репрезентує антонімічне поняття. Аналогічно відбувається з гомо-, бі- й транссексуальним як опозиційними поняттями до гетеросексуального.

Висновки і перспективи дослідження. У час глобалізації науки й виходу компаративістики на міждисциплінарний рівень відсутність методологічних, теоретичних й практичних здобутків у галузі «queer» студій постає як значуща проблема вітчизняної науки. Оскільки «... style is complicated terrain, and not that we unilaterally choose or control with the purposes we consciously intend... Neither grammar nor

style are politically neutral» [5, с. 19], то при перекладі з мови оригіналу певного твору чи при дослідженні творчості важливо враховувати усі можливі інтерпретативні методи з метою уникнення можливості упередженого аналізу та трактування шляхом національно й культурно прийнятної статевої норми. Відомо, що не тільки гомо-, транс- чи бісексуальна поведінка потребує перегляду й своєї переоцінки як зразка девіантного, а й еротичне загалом. Зазначена проблема свідчить про те, що традиційні методи дослідження постають неактуальними й усе більше загострюють проблему «смерті автора», поступаючись масштабністю синергетичному методу. У цьому ракурсі «queer» студії дають змогу дослідникам-літературознавцям не просто по-новому, а по-іншому подивитись на предмет свого дослідження й, як висновок, говорити про статево-еротичний комплекс вітчизняної літератури, яка у різні періоди свого розвитку доволі часто сублимувала почуття справжні в почуття необхідні й прийнятні у рамках національно-культурної традиції.

Потенціал «queer» студій – значний, як було зазначено вище, зважаючи на відсутність напрацьовань будь-якого характеру. Хоча шлях її академічної уніфікації буде складним і довгим, бо тісно пов'язаний з національною ГЛТБ-політикою, впливом релігії, існуючих стереотипів на поняття гетеростатевої норми й, щонайголовніше, готовністю реципієнта сприймати статі як сукупність біологічно заданих і набутих рис, та соціалізацією самих ГЛТБ-представників. При подвійній реалізації своєї статі – справжньої і тієї, яку хочуть бачити, – творчість постає можливістю проявити свою «Іншу» суть, тому залучення «queer» студій в подібній ситуації є вимогою об'єктивного, ґрунтовного й вичерпного аналізу.

Список літератури:

1. 120 сторінок содому. Сучасна світова лесбі/гей/бі література. Квір-антологія [Текст] / упоряд. І. Шувалова [та ін.]. – К. : Критика, 2009. – 138 с.
2. Балла М. І. Новий англо-український словник – Понад 160 000 слів та словосполучень – 4-е видання, випр. та доп. / Слав М. І. Балла. – К. : Чумацький шлях, 2007. – 668 с.
3. Фуко М. Історія сексуальності / Фуко Мішель. – Харків : Око. – Т.2 : Іструмент насолоди. – 1999. – 288 с.
4. Фуко М. Історія сексуальності / Фуко Мішель. – Харків : Око. – Т.3 : Плекання себе. – 2000. – 264 с.
5. Butler J. Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity / Judith Butler. – New York : Routledge, 1990. – 256 p.
6. Encyclopedia of Erotic Literature / Ed. by Gaetan Brulotte, John Phillips. – New-York – London : Routledge, «Taylor and Francis Group», LLC, 2006. – 1620 p.
7. Halperin D. Saint Foucault: Towards a Gay Hagiography / David Halperin. – New York : Oxford Press, 1995. – 246 p.
8. Kochanowski J. Spektakli wiedza. Perspektywa społecznej teorii queer / Jacek Kochanowski. – Łódź : Wschod-Zachod, 2009. – 311 s.
9. Mizielińska J. Płeć, ciało, seksualność. Od feminizmu do teorii queer / Joanna Mizielińska. – Krakow : Universitas, 2006. – 248 s.
10. Queer Studies. Podręcznik kursu / Red.: Marta Abramowicz, Robert Biedroń, Jacek Kochanowski. – Warszawa : Kampania Przeciw Homofobii, 2010. – 234 s.
11. Sedgwick E. K. Epistemology of the Closet / Eve Kosofsky Sedgwick. – Berkeley : University of California Press, 1990. – 258 p.
12. Warner M. Fear of a Queer Planet / Michael Warner. – Minneapolis : University of Minnesota Press, 1993. – 334 p.

Жорнокуй У.В.

Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины

«QUEER» СТУДИИ – ЛАКУНА В ОТЕЧЕСТВЕННОЙ НАУЧНОЙ ПАРАДИГМЕ

Аннотация

Предметом анализа данной статьи послужили отдельные проблемы теории «queer» в отечественной науке, а также были намечены возможные перспективы ее развития как междисциплинарных студий.

Ключевые слова: деконструкция, Другой, междисциплинарный, сексуальное поведение, половая идентичность, пол, queer.

Zhornokui U.V.

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

«QUEER» STUDIES AS A GAP IN THE NATIVE SCIENTIFIC PARADIGM

Summary

The article deals with some particular problems of queer theory in the context of native science. Possible perspectives of its development as an interdisciplinary science were also outlined.

Keywords: deconstruction, Other one, interdisciplinary, sexual behaviour, gender identity, sex, queer.

УДК 811.111'373.46

ОСНОВНІ ЕТАПИ РОЗВИТКУ ТЕРМІНОЗНАВСТВА ЯК НАУКИ

Іващишин О.М.

Львівський національний університет імені Івана Франка

Стаття присвячена дослідженню проблеми визначення основних етапів розвитку термінознавства. Вивчення діяльності термінологічних шкіл та аналіз праць відомих термінологів показують, що хоча предметні знання окремих галузей науки та техніки характеризуються значними відмінностями, терміносистеми, які їх обслуговують, мають низку спільних рис. Узагальнення досвіду дослідників та шкіл, пошуки універсальних завдань та шляхів їх вирішення у різні часи – важливі принципи термінологічної роботи.

Ключові слова: термінологія, термінологічна діяльність, трансфер знань, міжнародна співпраця, термінологічні бази даних, універсальні завдання.

Грунтовне вивчення термінознавства вимагає дослідження кола питань, пов'язаних з усвідомленням процесів його розвитку та розумінням взаємозв'язку наукових даних сучасного стану цієї царини знань з результатами попередніх здобутків як вітчизняних, так і зарубіжних вчених. Як наголошував Т. Канделаки, питання термінології – це не лише національно-історична, а й інтернаціональна проблема історії світової науки, історії цивілізації та пошуків взаєморозуміння між народами [4, с. 3]. Дана точка зору відомого термінолога знаходить підтвердження в сучасних працях, зокрема Х. Піхт, котра зазначає, що передумовою співпраці між термінологами різних країн є трансфер знань, який успішно здійснюється, передусім, завдяки належному рівню розвитку термінології, котра відображає основні поняття тієї чи іншої галузі [9, с. 44].

Проблема історичного розвитку термінологічних досліджень, в основі якої знаходиться розвиток знань про терміни та їх дослідження, є вагомим для кожного покоління термінологів. На думку Д. С. Сіліної, формування та розвиток термінології – це складний і довготривалий процес, який тісно пов'язаний з історією становлення галузі та науки про неї [7, с. 53]. На сучасному етапі, який характеризується інтенсивним розвитком багатьох галузей науки і виробництва, процесами глобалізації, міжнародної координації та стандартизації терміносистем, зокрема, в новітніх галузях, проблема набуває особливої актуальності, адже її вивчення дозволяє підвести підсумок уже здобутих за певний зріз часу результатів, порівняти їх з існуючими та окреслити на основі цього підґрунтя завдання та напрямки діяльності на майбутнє.

Проблемам термінознавства присвячено чимало праць таких відомих термінологів, як Т. Л. Канделаки, С. Вюстер, Х. Фельбер, Д.С. Лотте, Е.К. Дрезен, Г.О. Винокур, Е. Ф. Скороходько, Т. Р. Кияк та ін. Проте питання послідовного і логічного трансферу знань у постановці та вирішенні термінологічних проблем в процесі розвитку цивілізації, їхнього взаємозв'язку та взаємозалежності, визначенні основних часових рамок історичних етапів та ролі

окремих дослідників у творенні термінознавства як науки залишаються відкритим і потребують детального вивчення. Саме на цих питаннях зосереджуємо увагу у нашому дослідженні, де ставимо за мету створити основу для розуміння тих закономірностей термінологічного розвитку, які слугували основою формування сучасних фахових мов.

Коріння термінологічної діяльності сягають сивої давнини, проте становлення термінознавства як галузі науки відбулось на початку ХХ-го ст. До цього багато в чому спонукала робота із стандартизацією термінології, яка розпочалась ще до 1-ої Світової війни та набула інтенсивного розвитку у післявоєнний період. Одночасно з виникненням міжнародних організацій із стандартизації були засновані міжнародні установи, що здійснювали термінологічні дослідження. Такі відомі термінологи, як Е. Вюстер [10] та Х. Фельбер [8] тісно співпрацювали з міжнародними організаціями із стандартизації. Міжнародні термінологічні установи на той час знаходилися у Австрії у складі Австрійської організації зі стандартизації, яка виконувала роль генерального розпорядника в міжнародній термінологічній діяльності, та в Канаді при канадському уряді.

У 20–30 рр. у зв'язку із значним на той час технічним прогресом, розвитком промисловості в більшості країн, створенням нових галузей науки та техніки формуються термінологічні системи мов. Термінологія стає актуальним об'єктом лінгвістичних досліджень. У ці роки створюються три термінологічні школи: Празька, Віденська, Радянська.

Термінологічні праці були написані не лише лінгвістами, але й фахівцями, котрі у своїй практичній діяльності зіштовхнулись із недосконалістю технічної термінології. У 1931 р. вийшла у світ стаття Д. С. Лотте „Чергові завдання науково-технічної термінології”, в якій зазначалось, що стан технічної термінології створює серйозні перешкоди на шляху технічного прогресу, оскільки рівень розвитку різних конкретних термінологій не відповідає значному росту науки і техніки [6, с.19]. У 1936 р. була опублікована монографія Е. К. Дрезена, в якій він наголошував, що призначення терміна полягає у